



Podsekretarz Stanu

DLPC–V.053.3.2020

Dot. IV.7021.52.2020

Pan

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku

W odpowiedzi na pismo z 16 marca 2020 r. dotyczące wątpliwości związanych z rozpoznaniem zażaleń w postępowaniach sądowych w sprawach rodzinnych, o których mowa w art. 598¹⁶ § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz.1460 z późn. zm.) dalej kpc, w szczególności czy do ich rozpoznania należy stosować przepisy dotyczące tzw. „zażaleń poziomych”, czyli zażaleń kierowanych do innego składu sądu pierwszej instancji, stosownie do art. 394^{1a} kpc, czy też przepisy o rozpoznaniu zażaleń przez sąd drugiej instancji, stosownie do art. 394 § 1 kpc, uprzejmie przedstawiam co następuje:

Postanowienia w przedmiocie nakazania zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej za niewykonywanie obowiązku wynikającego z orzeczenia w przedmiocie kontaktów z dzieckiem o których mowa w art. 598¹⁶ § 3 kpc zostały umieszczone w postępowaniu nieprocesowym w Oddziale 6. „Sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem” zamieszczonym w Księdze drugiej, Tytuł II, Dział II, Rozdział 2 „Inne sprawy rodzinne oraz sprawy opiekuńcze”. Sprawy te są ściśle związane z art. 582¹ kpc dotyczącym spraw o ustalenie kontaktów z dzieckiem zamieszczonym w Oddziale 2. zatytułowanym „Sprawy z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi”.

Zgodnie z art. 516 kpc orzeczenia sądu w postępowaniu nieprocesowym zapadają w formie postanowień, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Stosownie do art. 518 kpc, od postanowień sądu pierwszej instancji wydanych w postępowaniu nieprocesowym przysługuje apelacja, a na inne postanowienia sądu pierwszej instancji, w wypadkach

wskazanych w ustawie, przysługuje zażalenie. Do tych zażaleń należą wskazane w art. 598¹⁶ § 3 kpc.

W procedurze cywilnej, zgodnie z zasadą wynikającą z art. 394 kpc zażalenia na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiot został ściśle wskazany w tym przepisie są rozpoznawane, przez sąd drugiej instancji. Odstępstwa od tej zasady zawiera przepis art. 394^{1a} kpc, który wskazuje na właściwość sądu pierwszej instancji do rozpoznania zażaleń na postanowienia tego sądu przez inny skład tego sądu we wskazanych szczegółowo sprawach. Zamknięty katalog spraw wymienionych w art. 394^{1a} kpc nie obejmuje spraw o których mowa w art. 598¹⁶ § 3 kpc czyli postanowień w przedmiocie nakazania zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej za niewykonywanie obowiązku wynikającego z orzeczenia w przedmiocie kontaktów z dzieckiem. To oznacza, że właściwym do rozpoznania zażalenia na postanowienia sądu, których dotyczy art. 598¹⁶ § 3 kpc jest sąd drugiej instancji w trybie art. 394 kpc w związku z art. 518 kpc. Na powyższe wskazuje treść art. 361 kpc w zw. z art. 367 § 1 kpc stosownie do których, od wyroku sądu pierwszej instancji przysługuje apelacja do sądu drugiej instancji a do postanowień stosuje się odpowiednio przepisy o wyrokach, jeżeli kodeks nie stanowi inaczej.

Zauważyć wypada, że zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej za niewykonanie kontaktów może być zamieszczone już w postanowieniu ustalającym kontakty. Możliwość tę przewiduje przepis art. 582¹ § 3 kpc. W razie naruszenia obowiązku o którym mowa w art. 598¹⁵ § 1 kpc, sąd od razu nakaże zapłatę uprawnionemu sumy pieniężnej na podstawie art. 598¹⁶ § 1 kpc w zw. z art. 598¹⁶ § 2 kpc - stosownej do liczby naruszeń.

Sąd, ustalając kontakty, powinien zagrozić nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej zawsze, gdy jest obawa, że zobowiązany nie zechce wykonać swojego obowiązku. Takie rozwiązanie upraszcza i znacznie skraca procedurę przymusowego wykonania kontaktów i eliminuje ewentualną dwuetapowość postępowania w ramach którego wystąpi konieczność wydania co najmniej dwóch postanowień podlegających zaskarżeniu. To pozwala na znaczące skrócenie czasu trwania postępowania, które w każdym przypadku wymaga uprawomocnienia się orzeczenia. Oczywistym jest, że w przypadku zaskarżenia tych kwestii właściwym do rozpoznania będzie sąd drugiej instancji.

Specyfiką spraw o przymusowe wykonanie kontaktów jest to, że wszczęcie takiego postępowania jako postępowania nieprocesowego w sprawach opiekuńczych następuje z chwilą złożenia pierwszego wniosku o wydanie jednego z postanowień przewidzianych w przepisach art. 598¹⁵ - 598¹⁷ kpc.

Postępowanie w sprawach wykonywania kontaktów z dzieckiem charakteryzuje się „kompleksowością i ciągłością” w tym znaczeniu, że nie kończy się z zastosowaniem i ewentualnym wykonaniem obowiązku, którego dotyczy wniosek wszczynający postępowanie, lecz dopiero z umorzeniem tego postępowania przez sąd w trybie art. 598²⁰ kpc. Postępowanie może być wcześniej umorzone z innej przyczyny, np. wskutek uzyskania przez dziecko pełnoletności, śmierci dziecka lub osoby uprawnionej do kontaktu albo osoby, pod której pieczę dziecko przebywało. Postępowanie w tym przedmiocie podlega zakończeniu również na ogólnych zasadach tj. przez zwrot albo odrzucenie wniosku.

W ramach wszczętego postępowania dotyczącego wykonywania kontaktów z dzieckiem mogą być składane dalsze wnioski o zastosowanie innych środków związanych z wykonywaniem obowiązków wynikających z orzeczenia albo ugody w tym przedmiocie. Wnioski te mogą pochodzić zarówno od osoby, która złożyła wniosek wszczynający postępowanie, jak i od drugiej osoby - przeciwnika wnioskodawcy. Złożenie wniosku przez drugą osobę jest bowiem również sprawą dotyczącą wykonywania kontaktów z dzieckiem ustalonych w orzeczeniu sądowym (ugodzie) w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, które stanowiło podstawę złożenia wniosku wszczynającego postępowanie.

W związku z tym w art. 598²⁰ kpc uregulowana została kwestia zakończenia tego postępowania, jeżeli przez pewien okres nie wpłynął kolejny wniosek dotyczący wykonywania obowiązków ustalonych w orzeczeniu albo ugodzie w przedmiocie kontaktów z dzieckiem. Przepis ten stanowi podstawę do zakończenia postępowania przez jego umorzenie, jeżeli kolejny wniosek dotyczący wykonywania kontaktów z dzieckiem nie wpłynie w ciągu 6 miesięcy od uprawomocnienia się ostatniego postanowienia. To szczególnie przypadek umorzenia postępowania w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem, który jednak nie wyłącza możliwości umorzenia tego postępowania na innej podstawie, w szczególności na podstawie art. 355 § 1 kpc. Podkreślenia wymaga to, że mimo umorzenia postępowania na podstawie art. 598²⁰ kpc, postanowienia wydane w tym postępowaniu zasadniczo pozostają w mocy. Dotyczy to w szczególności postanowień o zagrożeniu nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej (art. 598¹⁵ kpc) oraz postanowień nakazujących zapłatę należnej sumy (art. 598¹⁶ kpc) i przyznających zwrot wydatków związanych z dokonaniem czynności na skutek niewykonania lub niewłaściwego wykonania obowiązków wynikających z orzeczenia albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem (art. 598¹⁷ kpc).

Moc wiążąca postanowienia wydanego na podstawie art. 598¹⁵ kpc przejawia się w tym, że po umorzeniu postępowania na podstawie art. 598²⁰ kpc, postanowienie to może

być podstawą nakazania zapłaty należnej sumy pieniężnej stosownie do liczby dokonanych naruszeń (art. 598¹⁶ kpc) bez potrzeby ponawiania zagrożeniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, jeżeli osoba, której sąd opiekuńczy zagroził zapłatą w umorzonym postępowaniu, po umorzeniu postępowania ponownie nie wykonała lub niewłaściwie wykonała obowiązki wynikające z orzeczenia albo ugody w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, na podstawie których zostało wszczęte ostatecznie umorzone postępowanie. Postanowienie o zagrożeniu nakazaniem zapłaty moc wiążącą zachowuje tak długo, jak długo wiążące jest orzeczenie albo ugoda w przedmiocie kontaktów z dzieckiem.

Reasumując, specyfika spraw o przymusowe wykonanie kontaktów polega na tym, że dla późniejszego przebiegu dalszego postępowania „przymuszającego” fundamentalne znaczenie ma pierwsze postanowienie o zagrożeniu nakazaniem zapłaty za niewykonywanie kontaktów. Stanowi ono jedyną podstawę do wydawania wielu postanowień o nakazaniu zapłaty co może trwać przez wiele kolejnych lat realizacji kontaktów. Postrzegając z tego punktu widzenia doniosłość prawomocnego postanowienia o zagrożeniu nakazaniem zapłaty uznać należy, że rozpoznanie zażalenia na to orzeczenie decyduje o bycie lub dalszym toku sprawy i nie jest kwestią drobną, o nikłej wadze procesowej i stopniu komplikacji. W istocie kończy ono pewien wstępny etap postępowania i dotyczy istoty sprawy. To dodatkowo wskazuje na konieczność rozpoznawania zażeń na postanowienia wydawane w sprawach o przymusowe wykonanie kontaktów przez sąd drugiej instancji.

Wobec tego, że powyższe zagadnienie nasuwa wątpliwości interpretacyjne, będzie ono brane pod uwagę w ramach dalszych prac legislacyjnych nad Kodeksem postępowania cywilnego.

z poważaniem

dr Anna Dalkowska

Podsekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/